

224 *Caput decimum de Sect. Synag.*
 à quibus gratuito habebant hospitium. 9. Peculia-
 ri ratione dediti erant pietati. 10. Manè ante so-
 lis ortum nihil prophani loquebantur, sed preci-
 bus ac orationibus erant intenti. 11. Post preces,
 quisque conferebat se ad suos labores. 12. Deinde
 iterum in vnum collecti, & lineis velaminibus
 præincti, frigida aqua se lauabant & purificabāt.
 13. Post hanc lotionem ibant modestè ad cœna-
 culum, vbi Sacerdos ante, & post cibum, orabat,
 reliquis assistantibus. 14. Finito prandio. redibant ad
 consuetos labores. 15. Quibus finitis, eo ritu cœna-
 bant, quo antea pransi erant. 16. Seruabant accu-
 ratè silentium. 17. Nihil ferè agebant, nisi ex Cura-
 torum suorum imperio. 18. Sine Curatorum facul-
 tate, nihil consanguineis poterant dare. 19. Noui-
 tios quadriennio probabant. 20. Accuratè serua-
 bant Sabbathum. 21. Credebant animarum im-
 mortalitatem. 22. Aliqui inter illos futura prædi-
 cebant. Hæc omnia fusè prosequitur Serarius ex
 Iosepho Flauio. Qui etiam affirmat, multos Esse-
 norum, ad fidem Christianam fuisse conuersos.

CAPVT

CAPVT XI.

*De Iudice controuersiarum in Veteri
 Testamento.*

QVÆRITVR I. An Pontifex in Vete-
 ri Testamento fuerit Iudex controuer-
 siarum. 2. An Pontifex in dirimendis
 controuersis fuerit infallibilis Iudex, ita vt non
 potuerit errare. 3. An etiam in Nouo Testamento
 sit aliquis Iudex infallibilis, & quis ille sit

QVÆSTIO I.

*An Pontifex in Veteri Testamento fuerit
 Iudex controuersiarum?*

1. **R**espondeo. Certum est, fuisse. Hoc testa-
 tur Iosephus lib. 2. contra Apionem, cùm
 ait; Pontifex ante alios Sacerdotes Deo sacrificat, le-
 ges custodit, diiudicat controuersias, conuictos delicti pu-
 nit: cui qui non obedit, is pœnas luit tanquam in Deum
 impius.

2. Et manifestè colligitur ex illo Deut. 17. 8.
 Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspe-
 xeris inter sanguinem & sanguinem, causam & cau-
 sam, lepram & lepram: & iudicium intra portas
 videris verba variari: surge & ascende ad locum
 quem elegerit Dominus Deus tuus. Veniesque ad Sa-
 cerdotes Leuitici generis, & ad Iudicem, qui fuerit

illo tempore, quareſque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies, quodcumque dixerint, qui præsum loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisq; sententiam eorum. Non declinabis ad dexteram, neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto iudicis, morietur homo ille.

3. Circa hunc locum aliqua notanda sunt. Primum est, quod variæ fuerint controuersia in populo Iudæorum. Hic quidem duæ speciatim recensentur. Vna de sanguine; altera de lepra. Alibi tamen summatim insinuantur quatuor genera, vt 2. Paral. 19. 10. *Vbicunq; questio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de iustificationibus.* Nam aliqua, vt ibi interpretatur Lyranus, oriebantur ex lege Decalogi: alia ex mandatis moralibus, quæ sunt extra legem Decalogi: alia ex præceptis ceremonialibus, ad diuinum cultum spectantibus: alia denique ex præceptis iudicialibus, quæ ad externam pacem & iustitiam conferuandam erant accommodata.

4. Alterum est, quod in singulis ciuitatibus constituti fuerint inferiores Iudices, qui ex officio debebant huiusmodi controuersias dirimere, vt habetur Deut. 16. 18. *Iudices & Magistros constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus dedit tibi, per singulas tribus tuas, vt iudicent populum iusto iudicio, nec in alteram partem declinent.* Et 2. Paralip. 19. 5. *Constitui Iudices terre in cunctis ciuitatibus Iudæ munitis per singula loca.*

5. Tertium est, quod quando inferiores Iudices non poterant inter se conuenire, nec controuersias

uersias ad se delatas, propter peculiarem aliquam difficultatem dirimere: necesse fuerit confugere Hierosolymam ad superiores Iudices, quibus tantquam supremus Iudex, præsidebat Pontifex: & illius sententiæ, sub pœna mortis, oportebat acquiescere. Hoc patet ex verbis paulò ante citatis: *Si difficile & ambiguum apud te (id est, in ciuitate tua, in qua habitas) iudicium esse perspexeris, &c.*

6. Hinc colligimus, duplex apud Iudæos fuisse Tribunal & Concilium: Vnum maius; alterum minus. Inter ea fuit multiplex discrimen. Primò, quia maius erat tantum in Hierusalem: minus in singulis ciuitatibus. Secundò, in maiori diudicabantur maiores controuersia; in minori, faciliores. Tertio, in maiori præsidebat Pontifex: non item in minori. Quarto, à minori licebat appellare ad maius; non contra, à maiori ad minus. Quintò, in maiori erant septuaginta personæ, præter Pontificem: in minori, viginti tres. Sextò, maius vocabatur Sanedrin, vel Synedrion, vel Concilium Seniorum: minus non item. De maiori sæpè fit mentio in Euangelio, vt Marci 14. 55. & Luca 9. 22. & Actor. 4. 5. Videantur interpretes.

7. Vtrumque Concilium habuit suam originem sub Mose. Et minus quidem institutum est ex consilio Iethro: maius verò ex mandato Dei. Occasio minoris instituendi describitur Exod. 18. v. 13. his verbis: *Altera autem die sedit Moses, vt iudicaret populum, qui assistebat Mosi à mane vsque ad vesperam. Quod cum vidisset cognatus eius, ait: Quid est hoc, quod facis in plebe? cur solus sedes, & omnis populus præstolatur de mane vsque ad vesperam?*

Cui respondit Moyses: Venit ad me populus, quarens sententiam Dei. Cumque acciderit eis aliqua disceptatio, veniunt ad me, ut iudicem inter eos, & ostendam precepta Dei, & leges. At ille: Non bonam; inquit, rem facis: stulto labore consumeris & tu, & populus iste, qui tecum est. Ultra vires tuas est negotium: solus illud non poteris sustinere, sed audi verba mea, atque consilia, & erit Deus tecum. Prouide de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam: & constitue ex eis tribunos & centuriones, & quinquagenarios & decanos, qui iudicent populum omni tempore. Quidquid autem maius fuerit, referant ad te; & ipsi minora tantummodo iudicent: leuiusque sit tibi partio in alios onere. Quibus auditis, Moyses fecit omnia, quae ille suggererat: Et electis viris strenuis de cuncto Israël, constituit eos Principes populi, tribunos & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicabant plebem omni tempore: Quidquid autem grauius erat, referebant ad eum, faciliora tantummodo iudicantes.

8. De maioris Concilij institutione sic legitur Numer. 11. versu 16. Et dixit Dominus ad Moysen: Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israël, quos tu nosti, quod senes populi sint ac magistri: & duces eos ad ostium Tabernaculi foederis, faciesque ibi stare tecum, ut descendam, & loquar tibi: Et auferam de spiritu tuo, tradamque eis, ut sustentent tecum onus populi, & non tu solum graueris. Et infra versu 24. Venit ergo Moyses, & narrauit populo verba Domini, congregans septuaginta viros de senibus Israël, quos stare fecit circa Tabernaculum. Descenditque Dominus per nubem, & locutus est ad eum, auferens de spiritu, qui erat in Mose, & dans septuaginta viris. Cūque
requi

requieisset in eis spiritus, prophetauerunt, nec ultra cessauerunt.

9. Porro cum vtrumque Concilium, progressu temporis, penè collapsum esset; iterum restitutum & renouatum fuit à Iosaphat Rege Iuda, ut habetur 2. Paralipomen. 19. 4. his verbis: Habitauit ergo Iosaphat in Ierusalem: rursusque egressus est ad populum de Bersabee vsque ad montem Ephraim, & reuocauit eos ad Dominum Deum Patrum suorum. Constituitque Iudices terra in cunctis ciuitatibus Iuda munitis per singula loca. Et precipiens iudicibus, videte, ait, quid faciatis: non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini: Et quodcumque iudicaueritis, in vos redundabit. Hæc omnia intelliguntur de minori Concilio. Iam sequitur de maiori. In Hierusalem quoque constituit Leuitas & Sacerdotes, & principes familiarum ex Israël, ut iudicium & causam Domini iudicarent habitatoribus eius. Precepitque eis dicens: Sic ageris in timore Domini fideliter & corde perfecto. Omnem causam, quæ venerit ad vos fratrum vestrorum, qui habitant in urbibus suis, inter cognationem & cognationem, ubicunque quaestio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de iustificationibus, ostendite eis, ut non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos, & super fratres vestros. Amarias autem Sacerdos & Pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, praesidebit. Porro Zabadias filius Ismaël, qui est dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent. Vbi vides, Pontificem fuisse praesidem, seu caput Concilij Seniorum.

10. Igitur, ut verbo repetam, quæ dicta sunt,
Q. sub

sub Mose in deserto, res ita gesta est. Primò, solus Moyſes (qui erat Pontifex extraordinarius) iudicabat omnes omnino controuersias, quæ in populo oriebantur. Deinde, vt hoc onere nonnihil subleuaretur, additi sunt illi Tribuni, Centuriones, quinquagenarij & decani, qui minores causas iudicarent, & grauiores ad illum remitterent. Denique ad maius solatium, septuaginta Seniores electi sunt, qui etiam in causis grauioribus illi assisterent. Post mortem Mosi, cum iam filij Israël venissent in terram promissionis, duplex Tribunal ac iudicium constitutum est: vnum Hierosolymis, pro causis difficilioribus: alterum in singulis ciuitatibus, pro facilioribus. Hoc posterius respondebat Concilio Tribunorum ac Decanorum: illud prius Concilio septuaginta Seniorum.

11. Huc addi potest, aliter in deserto sub Mose, aliter in terra promissionis sub aliis Pontificibus, actum esse. Et quidem duplici discrimine: altero ex parte Pontificis, altero ex parte Concilij Seniorum. Nam Pontifex post ingressum in terram promissionis, non dirimebat controuersias, nisi ex lege scripta. At Moses, præsertim antequam lex integrè scripta esset, multas dirimebat ex viua Dei voce & oraculo. Cuiusmodi sunt illæ tres. Prima, quid faciendum esset cum iis, qui propter immunditiam legalem nõ poterant cum aliis celebrare Pascha? (Numer. 9. 6.) Secunda, quæ pœna deberet affici, qui inuentus erat colligere ligna in die Sabbathi? (Numer. 15. 32.) Tertia, an filia Salphaad possent habere hæreditatem inter cognatos patris sui? (Numer. 27. 1.) De his contro

controuersis nihil tunc erat scriptum in lege. Igitur Moses viua voce consuluit Deum, & accepto responso, voluntatem Dei executus est. Ac tunc primum hæc omnia in legem scriptam relata sunt.

12. Ex parte Concilij Seniorum, hoc erat discrimen. Septuaginta Seniores, qui à Mose electi sunt, acceperunt spiritum prophetiæ in ipsa electione (Numer. 11. 25.) De aliis, qui postea in illorum locum per interualla temporis subrogati sunt, non constat accepisse. Hoc autem credibile est, singulari Dei assistentiã vfos esse, quoties de rebus difficilioribus consultandum esset: & maximè hanc assistentiã Pontifici, qui omnibus præsidebat, speciatim concessam fuisse, quando supremi Iudicis officio in ferenda sententia fungebatur. De qua re dicam aliquid paulò post.

13. Dices: Hæc omnia procedunt de controuersis legalibus, in quibus Pontifex erat supremus Iudex, vt bene probatum est, non autem de controuersis fidei, in quibus sola Scriptura erat Iudex. Respondeo. Hoc sine fundamento dicitur. Nam omnes controuersiæ, siue essent de fide, siue de aliis rebus, vocabantur legales, duplici de causa. Primò, quia oriebantur ex ipsa lege, non satis benè intellecta. Secundo, quia per veram legis interpretationem erant dirimendæ. (Deuteron. 17. 10.) Omnes porrò, sine vlla exceptione, pertinebant ad Pontificem, tanquam ad supremum iudicem: etiam illæ, quæ erant de fide & religione. Hoc manifestè constat ex illis verbis, paulò ante citatis: *Amarias Pontifex vester in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit.* At controuersiæ de fide

de fide & religione, maximè ad Deum pertinent: ergo Pontifex in illis controuersis præsidebat. Quid autem est præsidere in controuersis, nisi iudicem agere? Item, ex verbis præcedentibus: *Ubiunque questio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de iustificationibus.* Omnes hæc quæstiones deferebantur ad Pontificem: Et præter has, non erant vllæ aliæ: ergo nulla erat exempta à iurisdictione Pontificis.

14. Et confirmatur exemplo. Nam inter controuersias fidei (de quibus maximè nunc agimus) erat vna præcipua de Messia. At hæc ipsa, quando dubitatum fuit tempore Herodis; An Messias iam natus esset, deferebatur ad Concilium Sacerdotum, in quo Pontifex præsidebat, vt patet ex Euangelio Matthæi 2. 3. *Audiens autem Herodes Rex, turbatus est, & omnis Ierosolyma cum illo. Et congregans omnes Principes Sacerdotum, & Scribas populi, sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei: In Bethlehem Iuda. Sic enim scriptum est per Prophetas: Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: Ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Israël.* Vbi tria notanda sunt. Primò, quod Rex Herodes, & totus Hebræorum populus dubitauerit de loco, in quo Messias esset nasciturus. Secundò, quod hanc dubitationem non ausi fuerint ipsi per se discutere, sed detulerint illam ad ordinarium Concilium Sacerdotum. Tertio, quod Sacerdotes, vt satisfacerent officio suo, dissoluerint hanc dubitationem ex Scriptura, tanquam ex norma & regula, cui se conformabant.

QVÆSTIO

QVÆSTIO II.

An Pontifex fuerit infallibilis Iudex?

1. **A**liqui ex Lutheranis concedunt quidem, fuisse Iudicem controuersiarum, sed negant fuisse infallibilem. Quod nos affirmamus. Et tripliciter probari potest. Primò, ex discrimine, quod erat inter Summum Pontificem, & alios inferiores Iudices. Nam quando oriebatur aliqua controuersia difficilior, in cuius decisione inferiores Iudices vel dissentiebant, vel veritatem attingere non poterant; volebat Deus, vt partes litigantes deferrent eam ad Pontificem in superiori Concilio præsentem, cum hac promissione, quod ab eo accepturi essent iudicij veritatem, (Deuteronom. 17. 9.) At si Pontifex in tali casu fuisset fallibilis, non accepissent ab eo iudicij veritatem, nec promissio Dei fuisset impleta: Ergo dicendū est, in tali casu falli non potuisse.

2. Secundò, ex mandato Dei. Nam Deus, sub pœna mortis, mandabat omnibus, vt acquiescerent sententiæ Pontificis. Deuter. 17. 12. At certum est, non mandasse, vt acquiescerent sententiæ falsæ, præsertim in negotio fidei ac religionis; Ergo certum est, sententiam Pontificis, præsertim in negotio fidei ac religionis, non potuisse esse falsam, sed ex peculiari Dei assistentia infallibilem.

3. Tertio, ex parte litigantium. Nam si Pontifex, quando publicè in Concilio pronuntiabat sententiam

sententiam, potuisset falli, vel à legitimo scripturæ sensu aberrare; nunquam litigantes, qui illum consulebant, fuissent securi. Cur ergo sub pœna capitis tenebantur sequi illius decisionem? Cur altera pars, cum tanto onere, debebat subiacere sententiæ contra se latæ, quam poterat suspicari falsam & iniquam esse? Denique cur totus populus in negotio religionis iubebatur id sequi, quod Pontifex iudicabat sequi oportere, si Pontifex errare poterat?

4. Obiiciunt Lutherani, Pontificem etiam cum toto Concilio sæpè errasse in negotio religionis. Quod probant variis exemplis. Primò, quia Aaron Pontifex fuit author idololatriæ, quando proposuit populo vitulum adorandum (Exod. 32. 4.) Secundò, quia Vrias contra legem Dei exstruxit nouum altare in templo, ad formam altaris Damasceni, & in eo sacrificia obtulit (4. Reg. 16. 10.) Tertio, quia tempore Isaïæ, omnes speculatores populi, erant cæci (Isaïæ 56. 10.) Quarto, quia tempore Ieremiæ, à *Propheta usque ad Sacerdotem, omnes loquebantur mendacium.* Ierem. 6. 13. Quintò, quia idem Ieremias, propter verbum Domini, publico decreto omnium Sacerdotum & Prophetarum fuit condemnatus ad mortem (Ieremiæ 26. 11.) Sextò, quia Christus à Pontificibus, scribis, & senioribus populi, in publico Concilio, morti adiudicatus est.

5. Respondeo. Frustra hæc obiiciuntur: Primò, quia Aaron nec erat Pontifex, quando vitulum ex auro conflauit; nec fuit author idololatriæ. Nihil ergo iuuat Lutheranos hoc exemplum.
Quod

Quod non fuerit Pontifex, certum est. Nam à Mose consecratus est in Pontificem anno secundo egressionis ex Ægypto, prima die mensis primi, quando tabernaculum fuit erectum. Exod. 40. versu 55. At vitulus iam antea conflatus erat, cum adhuc Moses fuit in monte Sinai cum Deo, & acceptis ab eo tabulis lapideis, iubebatur construere tabernaculum per Beseleel filium Uri. (Exod. trigésimo primo, & trigésimo secundo.) Similiter, quod populus fuerit author idololatriæ, non autem Aaron, disertè habetur Exod. 32. 1. *Videns populus, quod moram faceret descendendi de monte Moses, congregatus aduersus Aaron, dixit: Surge, fac nobis Deos, qui nos precedant.*

6. Secundò, Vrias non errauit, tanquam Iudex & præses Concilij, in dirimendis controuersijs legalibus; sed extra Concilium errauit in facto, volens satisfacere mandato Regis Achaz, quod non negamus. Itaque nec hoc exemplum ad rem facit. Non enim est quæstio inter nos, an Pontifex nulla in re potuerit errare, aut peccare? Potuit certè in multis, non minus, quam alij. Sed quæstio est, an in sententia publicè ferenda, circa controuersias legales, potuerit errare, vel falsam sententiam dicere? Non potuit. Nec Vrias hoc modo errauit.

7. Tertio, Isaïas per speculatores, quos ait cæcos esse, non intelligit Pontifices sui temporis, sed Scribas & Phariseos, qui erant futuri tempore Apostolorum, quando Ierusalem erat vastanda à Romanis, sub Vespasiano Imperatore, vt interpretatur sanctus Hieronymus. Et patet
ex

ex ipso contextu, qui sic habet: *Ait Dominus DEVS, qui congregat dispersos Israël: adhuc congregabo ad eum congregatos eius. Omnes bestia agri venite ad deuorandum, vniuersa bestia saluus. Speculatores eius cæci omnes, nesciunt vniuersi: canes muti, non valentes latrare.* Sensus est: ait Dominus Deus: Ego post captiuitatem Babylonicam, in qua dispergentur Iudæi, iterum congregabo illos in Ierusalem (quod contigit sub Cyro Persarum Rege. 1. Esdræ 1.) Deinde etiam gentiles eis aggregabo, (quod factum est tempore Christi & Apostolorum, quando gentiles ad lucem Euangelij vocati sunt, & ex vtroque populo coalluit vna Ecclesia.) Postea, dicam Romanis (qui propter infidelitatem vocantur bestia agri) *venite ad deuorandum*, id est, ad deuastandam & euertendam ciuitatem Ierusalem. Sed ob quam causam? Quia speculatores eius, Scribæ & Pharisei, merebuntur hanc pœnam, duplici titulo. Primò, propter suam cæcitatem & incredulitatem. Nam neque ipsi volent Christum agnoscere pro Messia; neque permiffuri sunt, vt Iudæi in eum credant. Et sic vtrique propter incredulitatem dignierunt, qui puniantur. Vnde Christus Matth. 15. 14. *Cæci sunt, & duces cæcorum.* Et cap. 23. 13. *Ve vobis Scribæ, & Pharisei hypocrita, quia clauditis regnum cælorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntes finitis intrare.* Secundò, quia erunt canes muti, non valentes latrare, id est, ignaui Pastores, non defendentes gregem sibi concreditum, nec vitia subditorum reprehendentes. Ex hac interpretatione, quæ textui, & Hieronymo conformis est,

est nihil potest colligi, quod sit contra nos. Nam nostra assertio est, Pontificem in veteri Testamento non potuisse errare in definiendis legalibus controuersis, quæ ad ipsum in Concilio deferbantur. Hæc non euertitur per hoc, quod Pharisei tempore Apostolorum, fuerint cæci, & increduli in Christum.

8. Quartò, nec dictum Ieremiæ, quod Lutherani obiiciunt, ipsis patrocinator. Non enim intelligendum est de errore, vel mendacio Pontificis in decisione controuersiarum legalium; sed de dolo seu mendacio Sacerdotum & Prophetarum in prædicatione futurorum. Cùm enim Ieremias, & alij propheta à Deo missi, prædicerent fore, vt populus propter scelera sua puniretur, & in captiuitatem duceretur; Sacerdotes & Pseudopropheta blandiebantur populo, & omnia prospera vaticinabantur: & sic miserè illum decipiebant. Hic sensus colligitur ex ipso textu. Nam Ieremiæ prædictio erat hæc: *Vir cum muliere capietur, senex cum pleno dierum. Et transibunt domus illorum ad alios, agri & vxores pariter; quia extendam manum meam super habitantes terram, dicit Dominus.* *A minore quippe vsque ad maiorem omnes auaritia student.* Quid porro Sacerdotes & Pseudopropheta: sequitur: *A Prophetâ vsque ad Sacerdotem cuncti faciunt dolum. Et curabant conuersionem populi mei cum ignominia, dicentes: Pax, pax, & non erat pax. Vel vt septuaginta vertunt: A Sacerdote & vsque ad Pseudopropheta omnes fecerunt mendacium, & curabant conuersionem populi mei, parupendentes & dicentes: Pax, & ubi est pax? quasi dicat. Quidquid ego ædifico, hoc mali Sacerdotes & Propheta destruunt. Ego reprehendo*

do scelera populi, & prædico illi captiuitatem; vt hæc ratione permoueam ad dolorem & contritionem. Illi contra, dolo & mendacio decipiunt populum, promittendo prosperitatem & pacem; & sic conantur abstergere & curare contritionem, quam ex mea comminatione conceperat. Ex hoc sensu quid inferrent aduersarij? Vel nihil, vel hoc: Sacerdotes & Prophetæ in veteri Testamento mentiebantur in prædictione futurorum: Ergo Pontifex errabat in decisione controuersiarum legalium. Illatio aduersariis digna.

9. Quintò, quod obiicitur, Ieremiam publico decreto Sacerdotum & Prophetarum fuisse condemnatum ad mortem, non spectat ad præsentem quæstionem. Primò, quia tamen Sacerdotes & Prophetæ peccarint in hoc facto, non tamen errarunt in decisione alicuius controuersie legalis (de quo errore hîc disputamus) sed tantum in eo, quod dicerent falsam esse prædictionem Ieremiæ, de imminente eersione Ierusalem, vt iam explicauî. Deinde, non soli Sacerdotes & Prophetæ, sed etiam populus condemnauit illum ad mortem. Cùm enim dixisset Ieremias ex persona & mandato Dei. *Dabo domum istam sicut Silo, & urbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terræ; mox sequitur: Et audierunt Sacerdotes & Prophetæ, & omnis populus Ieremiam loquentem verba hæc in domo Domini. Et paulò post: Apprehenderunt eum Sacerdotes & Prophetæ, & omnis populus, dicens: Morte moriatur. Quare prophetaui in nomine Domini, dicens: Sicut Silo erit domus hæc, & urbs ista desolabitur, eo quod non sit habitator?* Igitur sententia condemnationis non fuit legitime

timè & iudicialiter lata in Concilio seu Synedrio, in quo Legales controuersie decidebantur; sed in tumultuario concursu ac seditione vulgi, vt etiam à Hieronymo notatum est. Et hoc patet ex euentu. Nam principes Iuda, cùm audissent tumultum populi, & conspirationem factam contra Ieremiam; venerunt ad introitum templi (vbi seditio excitabatur) & liberarunt Ieremiam à sententia mortis; quod non facillè fecissent, si sententia à summo Pontifice in Concilio fuisset pronuntiata. Inspiciatur textus.

10. Ad id denique, quod affertur de Christo à Pontifice & Senioribus morti adiudicato, facilis responsio est. Fateor, Caïpham, qui tunc erat Pontifex, errasse cum Concilio, nec amplius habuisse infallibilem Dei assistentiam, quia Synagoga iam ferè expirabat. Vide quæ dicta sunt de hoc puncto, capite sexto, quæst. 2. §. 5. & sequentibus.

QVÆSTIO III.

An etiam in nouo Testamento sit aliquis Iudex Controuersiarum, & quis?

1. **C**ertum est, aliquem esse. Quis ille sit, quæstio est? Lutherani & Calvinistæ volunt Scripturam esse: Nos, non Scripturam, sed Ecclesiam, seu Pontificem, qui est Pastor & Caput Ecclesie. Quod probaui sex argumentis in peculiari tractatu de Iudice Controuersiarum. Quæ breuiter hîc reponam.

2. Primum sumitur ex officio Iudicis, hoc modo.

do Qui est Iudex inter duos litigantes, debet ita pronunciare sententiam, ut uterque litigantium clarè intelligat, quænam sit sententia Iudicis: Et alter eorum fateatur illam pro se, alter contra se latam esse: Alioqui nisi id fiat, non cessabunt à lite, sed uterque suam causam prosequetur. At Scriptura non potest hoc præstare: Ergo non potest esse Iudex controuersiarum. Maior per se clara est. Minorem probo, qui Lutherani & Calvinistæ multis iam annis litigant de his punctis. 1. De Baptismo paruulorum. 2. De reali præsentia Christi in Eucharistia. 3. De prædestinatione. 4. De persona Christi. 5. De Exorcismo. 6. De numero & Canone librorum Scripturæ. Et tamen Scriptura, quam volunt esse Iudicem, non potest dirimere aut finire has ipsas controuersias. Nec hactenus auditum est, ita pronunciaſſe sententiam, ut vel Lutherani, vel Calvinistæ facti sint, contra se pronunciatam esse. Hoc constat ex euentu. Nam utriusque pergunt in studio & ardore litigandi: quod sine dubio non facerent, si putarent sententiam clarè semel esse latam. Tunc enim, vel utro cessarent à suscepta contentione, & sententiæ acquiescerent: vel certè, si existimarent iniuste secum actum esse, ad alium Iudicem prouocarent. Neutrum fit.

3. Secundum argumentum sumitur ex parte Scripturæ, in qua duo spectanda sunt: Littera, & sensus: sicut in homine, corpus & anima. De illis, ut aliqui interpretantur, locutus est Apostolus 2. Corinth. 3. 6. cum ait: *Littera occidit, spiritus autem uiuificat*. 1. q. d. Si sequaris uerum Scripturæ sensum, qui est quasi spiritus & anima uiuificans,

pro

proderit tibi ad salutem. Si autem, neglecto uero & legitimo sensu, hæreas tantum in externa littera, & contendas illum esse sensum quem externa littera præ se fert, sæpe errabis. Quam interpretationem sequitur Augustinus sermone 70. de tempore.

4. Hoc posito, duo probanda sunt. Vnum est, quod Scriptura, si litteram spectes, non possit esse Iudex Controuersiarum. Alterum, quod neque si sensum spectes, possit esse Iudex. Priorem partem sic probo: Ille non potest esse infallibilis Iudex Controuersiarum, qui ducit homines in errorem & hæresim: At Scriptura, si nudam illius litteram spectemus, ducit homines in errorem & hæresim: Ergo non potest esse infallibilis Iudex Controuersiarum. Maior per se nota est, quia propterea quærimus infallibilem Iudicem, ne erremus: Ergo qui ducit nos in errorem, non est infallibilis Iudex. Minor patet ex Apostolo, quia Scriptura secundum litteram occidit, id est, in lapsum & errorem ducit.

5. Sic olim occidit Iudæos, qui omnia, quæ in Mose & Prophetis prædicta erant de Christo, intelligebant secundum externam litteram, & sensum interius latentem non percipiebant. Et hoc est, quod ait Apostolus 2. Cor. 3. 15. *Usque in hodiernum diem, cum legitur Moses, uelamen positum est super cor eorum*, id est: Adhuc Iudæi non intelligunt Mosen, quem quotidie legunt, quia non penetrant internum ipsius sensum, sed externa littera contenti sunt. Vel clarius: Non agnoscunt Christum, qui in Mose sub externis ceremoniis ac sacrificiis, tanquam sub uelamine occultatus est. Adhuc hærent

in ipſo velamine; & non conſiderant, quid ſub illo lateat reconditum. Quod etiã obiicit illis Chriſtus Ioan. 5. 39. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere: Et illa ſunt quæ testimoniũ perhibent de me: & non vultis venire ad me, ut vitam habeatis.* q. d. Si vultis certò cognoscere, me eſſe Meſſiam à Deo promiſſum, de quo Moſes & Prophetæ ſcripſerunt, non tantũ debetis legere ſcripturas, quoad externam litteram; ſed multò magis ſcrutari internum ſenſum & ſpiritum, qui ſub externa littera, quaſi ſub vmbra aut figura deliteſcit. Hoc hætenus non feciſtis. Tameſi enim perſuaſum vobis ſit, in Scripturis ſitam eſſe vitam æternam; tamèn neſcitis in qua parte ſita ſit. Non eſt ſita in externa littera, in externis ceremoniis & figuris, vt vos putatis; ſed in ſpiritu, in ſenſu, in myſterio. Ibi me quærite, & inuenietis.

6. Poſtერიorem ſic probo: Scriptura, quoad verum & legitimum ſenſum, ſæpè eſt obſcura, & difficilis intellectu: ac proinde, ſæpè oritur controuerſia de vero & legitimo ipſius ſenſu. Omnis autem controuerſia requirit aliquem Iudicem: Debet ergo eſſe aliquis Iudex, qui definiat, hunc eſſe legitimum ſenſum, illum non eſſe. At hic Iudex non poteſt eſſe ipſa ſcriptura: de cuius mente & ſententia controuerſia mouetur: Ergo aliquis alius, diſtinctus à ſcriptura.

7. Tertium argumentum ſumitur ex parte controuerſiarum. Multæ enim ſunt controuerſiæ circa fidem & religionem, quarum vel nulla ſit mentio in Scriptura, vel certè non ſufficiens ad hoc, vt Scriptura de illis ſententiam ferre poſſit: Ergo in iis dirimendis alius Iudex quærenduſ eſt: Einſmodi

modi autem controuerſiæ ſunt hæc. 1. An libri Tobiæ, Iudith Sapientiæ, Eccleſiaſtici, & Machabæorum ſint Canonici & diuini, necne? 2. Quot ſint Sacramenta nouæ legis? 3. An exorcismus, & aliæ ceremoniæ in Eccleſia Catholica vſitatæ, poſſint adhiberi in Baptiſmo? 4. An baptizati ab hæreticis ſint rebaptizandi? 5. An baptiſmus vna merſione conferri debeat? 6. An Chriſtiani, loco Sabbathi, debeant colere diem Dominicam? 7. An beata Maria manſerit virgo poſt partum? 8. An Petrus Apoſtolus fuerit Romanæ Eccleſiæ Epicoſopus? 9. An Symbolum fidei ſit verè canonicum & Apoſtolicum? 10. An in veteri Testamento fuerit aliquod externum remedium pro ſœminis contra peccatum originale?

8. Quartum ſumitur ex vſu & praxi veteris Testamenti. Nam omnes controuerſiæ legales, quæ erant maioris momenti, à ſummo Sacerdote ſeu Põtificè, tanquam à ſupremo in terris Iudice, non autem à Scriptura, debebant dirimi ac defini, vt ſupra copioſè oſtenſum eſt.

9. Quintum ex vſu & praxi noui Testamenti, vbi idem hætenus ſeruatum eſt. Nam tempore Apoſtolorum fuit orta controuerſia de circumſiſione: An ſcilicet noui Chriſtiani, qui tunc fidem Euangelij recipiebant, non poſſent ſaluari, niſi circumciderentur, & legalia ſeruarent? Quæ controuerſia potiffimum intelligebatur de Gentilibus ad fidem conuerſis. Erat autem duplex de hac re ſententia: Vna quorundam, qui ex Iudæis facti erant Chriſtiani; qui dicebant Gentiles per fidem Chriſti non poſſe ſaluari, niſi circumciderentur, & ceremonias legis Moſaicæ obſeruarent.

Alteri Pauli & Barnabæ, qui asserebant, non opus esse circumcissione, & obseruatione legalium. (Actuum 15.1.) At quomodo decisa & definita est hæc controuersia? An ad solam Scripturam, tanquam ad communem iudicem delata est? Nihil minus. Sed potius ex consensu vtriusque partis delecti sunt aliqui, qui Hierosolymam irent ad Apostolos, vt ipsi in solemni Concilio de tota re cognoscerent, & definitiuam sententiam pronunciarent. Quod & factum est. Nam ex vna parte designati sunt Paulus & Barnabas; & ex altera, alij: qui simul Hierosolymam profecti, Apostolos & Seniores adierunt. Hi coacto Concilio, & inuocato Spiritu sancto, responderunt his verbis: *Visum est Spiritui sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria; vt abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione.*

9. Post tempora Apostolorum, alia atque alia controuersia diuersis locis, atque ætatibus exortæ sunt, quas similiter à Pontifice Romano, vel à Conciliis ab eo approbatis, decisas ac direptas esse, notum est ex historiis Ecclesiasticis. Et qui illorum sententiæ noluerunt acquiescere, pro hæreticis habiti & damnati sunt. Huius rei multa exempla adduxi in supradicto tractatu de Iudice Controuersiarum.

10. Sextum sumitur ex analogia Iudicis Controuersiarum ciuilium. Quod sic propono. Inter res fidei ac religionis ex vna parte, & inter res ciuiles ac politicas ex altera, potest spectari multiplex analogia. 1. Sicut in politicis ac ciuilibus sæpe oriuntur lites ac controuersia, quæ requirunt aliquem

aliquem Iudicem, qui sententiam ferat inter partes litigantes; sic etiam fit in fide ac religione. 2. Sicut in cõtrouersis ciuilibus distinguuntur hæc tria: Iudex, Lex scripta, & consuetudo: sic etiam in Cõtrouersis fidei, hæc tria, Iudex, scriptura vtriusque Testamenti, & traditio. 3. Sicut Princeps vel Magistratus secularis fungitur officio Iudicis in decisione Controuersiarum ciuilium: sic etiam Princeps Ecclesiæ, vel Synodus Ecclesiastica fungitur officio Iudicis in decisione Controuersiarum fidei. 4. Sicut lex scripta est quasi norma quædam seu Regula, quam sequitur Iudex secularis in decidendis controuersis ciuilibus: sic etiã Scriptura vtriusque Testamenti est quasi norma quædam seu Regula, quam sequitur Iudex Ecclesiasticus in decidendis controuersis fidei. 5. Sicut sola lex scripta non est sufficiens & integra norma omnium Controuersiarum ciuilium, sed lex scripta & consuetudo simul: sic etiam sola Scriptura vtriusque Testamenti non est sufficiens & integra norma omnium controuersiarum fidei, sed Scriptura & traditio simul. Hæc clara sunt. Obiectiones alibi solutæ.

CAPVT XII.

De Instrumentis diuini cultus.

1. **D**IXI hætenus de ministris Synagogæ, qui ad diuinum cultum erant deputati: Nunc dicendum est de instrumentis, quibus diuinus cultus peragebatur. Deinde de ipso cultu, qui consiste-